

Forfatter: Drachmann, Holger

Titel: Forskrevet

Citation: Drachmann, Holger: "Forskrevet", i Drachmann, Holger: *Forskrevet*, udg. af Lars Peter Rømhild, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 2000, s. 647. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-drachmann14val-shoot-idm140708758669824/facsimile.pdf> (tilgået 19. juli 2024)

Anvendt udgave: Forskrevet

Ophavsret: Udgiver har den fulde ophavsret.

Dog kan værket gengives i det omfang som det følger af ophavsretsretlige undtagelser om citat, kopiering til privat brug mv. Desuden kan der ske kopiering til undervisningsbrug mv. i det omfang som det følger af aftaler indgået med Copydan og tilsvarende institutioner.

Nogle af værkerne i Arkiv for Dansk Litteratur er dog helt fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit.

Du kan finde hvilke værker fra Arkiv for Dansk Litteratur som er frie i [denne liste](#). Har du spørgsmål til benyttelsen af et værk, kan du kontakte udgiver: [Det Danske Sprog- og Litteraturselskab](#)

aterchefen og til en vis grad karakteren, mens hans øvrige rolle og relationer i romanhandlingen må tages for opfundne.

Også Det Kgl. Teaters personale har leveret genkendelige modeller til romanen. De omtales nedenfor s. 652f.

De fleste af de nu nævnte fra Venstre og Højre og fra teateret er blandt byens honoratiores. *Folket* i betydningen af underklasse: ansatte, arbejdere, bumser m.v., i København og købstaden, er gennemgående tegnet frisk og med sympati, omend – bortset fra Edith! – ikke med idolisering. I virkeligheden er Drachmann vel næst efter Schandorph den gennembrudsforfatter, der havde mest sans for folket. At det hos ham ofte synes at optræde mere eller mindre alkoholiseret, kan skyldes, at det ofte var i sådanne lag, at digteren kom underklassen nær; men det kan også være et ret realistisk træk fra det sene 1800-tals pauperisering. For øvrigt sørger digteren for, at socialdemokraterne, dengang de udskregne røde, er med i slutvisionens nationale samling.

*

Udtalt dansk er romanen også i sin topografi. Medens dannelsesrejsen til europæiske hovedstæder har en betydelig plads i Drachmanns foregående storroman *Med den brede Pensel* (1887), er udlandet i *Forskr.* reduceret til Gerhards og Annettes turist- og rekreationsophold, først med Annettes forældre i det frivole Paris (mod slutningen af 1.II), siden hen i det karske og friske østrigske, inklusive Bøhmen, Kärnten og Wien (1.III.3). Drachmanns anti-galliske indstilling modsvarer altså af sympatien for det østrigsk-germanske; andetsteds har han vist sin sympati for de nabo-germanske nederlændere og flamlændere; alene den nordgermanske *Preussentum* kunne han endnu ikke fordøje – 1864 i erindring. Det synes også at være et (projserkejerligt) tysk angreb på København, slutvisionen handler om. – Her og i det flg. ser vi bort fra scenerierne i de indlæg, hvori Ulf fortæller om fortidige oplevelser (1.I.12 fra Sydtyskland; og udtaget fra 1.I.14 – jf. Tillæg – bl.a. om hans ungdomsførelskelse på Bornholm).

Romanens lokaliteter er altså overvejende danske, og inden

for denne begrænsning er de yderligere snævre. Stort set er der kun tale om to områder: dels København og omegn, især vestpå; dels den uspecificerede købstad ved vandet, i bd. 2, tilsyneladende nærmest på Lolland-Falster (i virkeligheden nok bygget på digterens fortrolighed med Helsingør).

Købstadsbilledet er ikke meget udførligt, heller ikke i »revolutionsskildringen« i 2.III.11, hvor næsten hele persongalleriet noget kunstigt – à la enden på en Dickensroman – er kaldt sammen af romanforfatteren. Det vigtigste miljø i købstaden er »Invalidehotellet«, der næppe fremtræder særlig egnesspecifikt.

Mere ejendommelig er den københavnske topografi, der bruges i romanen. Først må vi indskyde en historisk bemærkning til en speciel provokation i bogen:

Københavns voldsomme vækst i sidste halvdel af 1800-tallet (indbyggerantallet fordobledes mellem 1860 og 1890) gav anledning til, at kommunen prøvede at regulere og forbedre de sanitære forhold. WC var for så vidt kendt i Danmark siden midten af århundredet, men en systematisk udbredelse af vandklosetsystemet modvirkedes længe, ikke mindst af manglende udbygning af kloaknettet, så at forureningen kunne føres ud i Øresund; i øvrigt fandtes konkurrerende teknikker til bortskaffelse af byens latrin. I romanens spilletid, og da den udkom, var diskussionen om wc-systemets indførelse ingeniørlunde afsluttet. Først i 1893-94 blev der givet tilladelse til at installere vandklosetter i de bydele, der havde nye kloakudløb, og endnu 1907, da der fandtes 32.000 wc'er i hovedstaden, var antallet af latrintønder ikke mindre. – Til forskel fra Victor Hugos interesse for kloakkerne i romanen *De elendige* (1862), har affaldsspørgsmålet i *Forskr.* kun betydning som Ulf's og Gerhards provokation af selskabet – og måske sindbilledligt.

I romanens københavnske topografi er der – navnlig i begyndelsen – konfrontationer af det nye gründerkøbenhavnske med det gamle bybillede fra Gerhards barndom eller endnu tidligere. Der er – mest, men ikke kun, i bd. 2 – antydninger af det nye triste København med brokvarterernes kaserner på Vesterbro og Gerhards hummer på vej til Norrebro. Og der er enkelte spadse-*reture* (fra teateret) i den centrale by. Men ellers er det *by-udkan-*

terne, romanen gør mest brug af: Tidligt og mere sporadisk senere i romanen er det Langelinjepromenaden og det indenfor liggende: Bredgadekvarteret med bourgeoisiets (Annettefamiliens) boliger, Østerbro for de lidt yngre (fru Funch og Annette i begyndelsen). Men især er det jo Frederiksberg med de vigtige romanskuepladser »Elysium« og Frederiksberg Have, udfaldsretningen ad Roskildevej eller retningen indad gennem Gl. Kongevejskvarteret, der leverer scene til begivenhederne. Om Gl. Kongevejskvarteret handlede det udeladte tekststykke »Intermezzo«, der havde haft plads som optakt til 1.1.7, se Tillæg.

Man færdes mest til fods, evt. med droske eller (hestetrucken) sporvogn, ved de dramatiske rejseanledninger med damptog. De miljøer, hvor hovedpersonen får sin gang i hovedstaden, er mødesteder. Det gælder i et vist omfang endda Gerhards atelier i bd. 1, hvor Ulf og pressevenner kan indfinde sig. Det gælder selvsagt særlig de offentlige steder. I mere fremskudt række for tidskildringen har vi straks i 1.1 kafeen over for teateret; kafeen er et sted, hvor hovedstadens intellektuelle, politiske og kommercielle herrer kommer; og vi har *Langelinjepromenaden*, hvor der desuden træffes damer. Adskillelse imellem og mødemulighed for de to koner er et interessant topografisk forhold i en kærlighedsroman! Det intimeste mødested er naturligvis Ediths havehus et sted mellem Frederiksberg Allé og Gl. Kongevej. Men blandt de offentlige er to institutioner af særlig betydning i romanen. Det er *Det Kgl. Teater* og *Elysium*; som underholdningsanstalter er de beslægtede, men i kunstform, personale og publikum unægtelig polære.

Drachmann drømte en tid om at bringe de to slags scenekunst nærmere til hinanden, og han lader Gerhard forsøge det – lige som han fablede om, at de politisk stridende Højre og Venstre kunne finde fællesskab. Men det førstnævnte bliver meget mere prominent i romanen end det politiske, i hvert fald i dettes snævrere mening. Hvis man derimod lader det politiske strække sig ind i det kulturelle og kunstneriske, hænger tingene fortsat ret godt sammen. Drachmann sledes som flere danske og udenlandske kunstnere i tiden *mellem borger og bohème*. Det gjaldt i hans private liv, og det gjaldt i hans svingende parti-sympatier. Det gæl-

der også i denne roman polariteten i scenekunsten. Den er for øvrigt ikke altid nem at distingvere: den kgl. teaterdirektør er åbenbart lidt af en satyr, mens syngepigen Edith er så kulturelt og moralsk stræbsom som nogen guvernante. Scenekunsten i romanen bør da betragtes lidt nærmere.

4. Scene og tribune

Forskr. er ikke som *Med den brede Pensel* en kunstnerroman, selv om hovedpersonen er billedkunstner. Det er knapt heller en digterroman, selv om Ulf og snart også Gerhard er digterisk produktive. Det er derimod et godt stykke af en teaterroman. Dette er ikke et dementi af påstanden om, at *Forskr.* først og sidst er en kærlighedsroman. Den elskede ses på tribunen, hvor hun synger. Og på det store teater prøver Ulf og Gerhard at gestalte en kærlighedshistorie, der i visse henseender svarer til den om Edith.

I Drachmanns eget liv og arbejde havde teateret fået en vigtig plads, og hans erfaringer har affødt noget af også denne side af romanindholdet. Ligesom romanen begynder med et besøg i Det Kgl. Teater og ender med en fantaseret scene, der kan minde om et patetisk syngespil, kan vi begynde med *teateret* – Det Kgl. Teater på Kongens Nytorv.

I den – relativt moderne – forestilling, som Gerhard bivåner her i bogens første kapitel, har skuespilkunsten ligesom dramaforfatteren åbenbart vanskeligt ved at finde sine egne ben imellem det nye og det gamle. Det nye kan associeres til Henrik Ibsen, men vel også til de lettere aflæggere blandt københavnske forfattere som Otto Benzon (*En Skandale*, 1884). Det gamle er den romantiske og efterromantiske tradition fra Oehlenschläger til Moltbech den Yngre. Svingende mellem det moderne og det romantiske var jo både, hvad man kalder »tiden«, og digteren Holger Drachmann i liv og værk. Og ikke mindst var han det som teaterdigter.

De dramaturgiske betragtninger af Ulf, som Gerhard læser den nat i købstaden, hvor han får adgang til Ulfs dramaudkast (2.1.8), er da også nok så heterogene, man kan vel endda sige del-